

דרבנן הם אמרו והם אמרו להתיר משום מצות חינוך, וצ"ע קצת וכי אומרים לכהנים חטא משום שיזכה הקטן או האב המצווה לחנכו עיין מג"א סי' שמ"ג סק"א ויעיין תוס' פסחים פ"ח ע"א ד"ה שה וכו' ותל"מ:

ואסיים בברכת שלום וחיים:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה נ

שיל"ת, יום ג' ג' טבת תקפ"ו לפ"ק. החיים והשלום יחדיו יהי' תמים למור וקטורת הסמים ה"ה ידיד עליון הרבני המופלא כבוד מה"ו יהודה נ"י:

שאלתו שאלת חכם הגיעני והבטתי בנעימות ימינו עוז עוררה חיל, ע"ד פת ותבשילים הנעשים מקמח של מין קטניות הידוע הנקרא קוקריץ או טירקשען ווייץ אשר ממש עיקור אכילת אדם מאותו מין הוא ע"ד הנ"ל, ואיבעיא לי' למעלתו אם לברך עליו שנ"ב או בפה"א ועיניו לנוכח הביטו במג"א סי' ר"ח ס"ק י"ב י"ג אלו דבריו דברי פח"ח:

אמנם פשיטא לי' למעלתו דאין מברכין עליו בורא מיני מזונות אע"ג דמיזן זיין טובא ורגילים לקבוע סעודה עליו בעירו ומקומו מ"מ הא פשיטא לי', ולכאורה הדין עמו דהרי כתב בנימוקי תר"י ז"ל [ברכות ל"ז ע"א] שממנו לקוחים דינים אלו שבמג"א סקי"ב הנ"ל דמייתי בשם לחם חמודות, ויע"ש שכ' וז"ל, הנה למדנו מברייטא זו שאורז ודוחן דינו שוה ועל שניהם מברך תחלה במ"מ כמו על מעשה קדרה שהרי הברייטא הזכירה שניהם, וה"ה נמי לכל דבר שאכלו למיזן כמו הפניצו, והוא לדעת רש"י דוחן, שמברך עליו בורא מיני מזונות עכ"ל תר"י, מבואר מדבריו שדוחן וכל כיוצא בו מיזן זיין כמו האורז וראוי לברך עליהם בורא מיני מזונות לדעתו, ואפ"ה לדינא לא קיי"ל כוותי' בהא אלא כפסק הרי"ף ורמב"ם וש"ע דדוחן מברכים על פת שלו וכל תבשיל העשוי' מקמח שלו שנ"ב וכשלא נתמעך לגמרי בפה"א. ובחידושי ביארותי טעם הדבר לפע"ד דלא בהזנה וקביעת סעודה תלי' מילתא דבמ"מ אלא צריך שיהיה לו חשיבות לחם וחיוב חלה וחימוץ, ועיין תוס' עירובין למ"ד ע"א [ד"ה לימא] וכל הני מיני לית להו הך חשיבות

משא"כ אורז דתנן במתני' דחלה [פ"ג מ"ז] העושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייב בחלה וחייבין על חימוצו כרת, ומפרש בירושלמי הטעם משום חיטין גוררים האורז לעשות לחם חמץ, ונהי דלא קיי"ל כריב"נ דאורז מחמיץ מ"מ ע"י תערובת חיטין מחמץ, ודוקא אורז יש להם טבע זו ולא שארי מיני קטניות, והאריך בשיטה זו הרא"ש בשם רמב"ן סוף הלכות חלה ורמו עליו מג"א סי' ר"ח סקט"ו, וכן משמע סתימת דעת המחבר סי' תנ"ג סעיף ב' ואף שמג"א כ' שם [סק"ד] לתומרא שלא יצא ידי חובת מצה אלא ביש בו כזית בכא"פ ע"ש ולענין זה ודאי לאו דוקא אורז אלא כל המינים שוים וכמשמעות פשוטות ש"ס דילן בזבחים ע"ח [ע"א] ע"ש, אבל לכאורה משמע דדעת המחבר כהרמב"ן הנ"ל דמשוה ש"ס דילן עם הירושלמי דוקא אורז ומשום גרירה ולא בעי' כא"פ דחיטין גוררים האורז לעשות לחם גמור, והשתא י"ל כיון שיש לאורז כח חימוץ כל שהוא שאילו הי' מערבים חיטין היה הוא עצמו מתחמץ ונעשה לחם משו"ה גם שהוא בפ"ע ראוי לברך עליו במ"מ, משא"כ שארי מינים אפילו זיינין וקובעין סעודה עליהם כיון שבשום אופן אינם באין לידי חימוץ אין מברכים עליהם במ"מ, וא"כ אין לספק אלא אם מברכין על פת ותבשיל העשוי מקמח של טרקשין ווייץ שנ"ב או בפה"א:

אומר אני עני אם אין כאן ספק אלא זה פשוט לי יותר מביעא בכותחא דברכתו שנ"ב, דהרי מבואר בש"ס דברכות ל"ז ע"א דהוה בעי למימר אפילו בפת אורז ודוחן שנ"ב ונהי דלא קיי"ל כוותי' באורז והיינו מטעם גרירה שכתבתי לעיל מ"מ בדוחן קיי"ל כוותי', ופשיטא דהני טירקשע ווייץ לא עדיפא מאורז שיש כמה מדינות גדולות באיי הים שכל מאכלם פת אורז והכי איתא בפסחים נ"א ע"א וכאשר שמענו ונדעם, ואפ"ה אי לאו דגרירי הוה מברכין עליו שנ"ב וסתמא דתלמודא דברכות דלא הוה ס"ל טעמא דגרירה מברך באמת שנ"ב, א"כ מכ"ש הני טירקשי ווייץ אי לית להו מעליותא דגרירה שלא יברכו על פת ותבשיל מקמחם אלא שנ"ב. והנה תר"י כ' טעם דעל פת מיני קטניות מברכין שנ"ב אע"ג דאישתני למעליותא כ' ב' טעמים, חדא עכ"פ אין הפרי ניכר ולא שייך לברך בורא פרי שאין כאן פרי, ולזה הטעם ה"ה נידון שלפנינו, אלא שכ' עוד טעם אחר וז"ל, ואפשר לומר מפני שהנאתו ואכילתו כל השנה היא כשהוא פרי ועכשיו

יצא מתורת פרי ואין דרך הנאתו בכך לפיכך גרע מברכה שלו עכ"ל, והטעם זה השני לפע"ד צריכא רבה דאל"ה תיקשי מבשמים כתושים שמברכים עליהם ברכתם אע"ג שאין הפרי ניכרא אע"כ הטעם משום דהני לית בהו דרך אכילה והנאה אלא ע"י כתישה והיינו פרי שלהם משא"כ קטנית שדרך לאכלם מבושלים בלי מיעוץ ע"כ כשנתמעכו או יטחנו נשתנו ברכתם לגרוע, וסברא זו רמוזה במג"א סי' ר"ב סקי"ח יע"ש, ואם כן לפ"ז י"ל בנידון שלפנינו דהני גרגרי טירקשי ווייץ אין אכילת אדם אלא כשיטחנו וזה עיקור פריין י"ל שמברך בפה"א. ומ"מ לא נ"ל דלאו אדעתא דהכי נטעו אלא לעופות ופיטום אווזות לאוכלן כמות שהן וע"ד הדוחק שבני אדם אוכלין אותם, ואע"ג שאינם נאכלים לאדם אלא נטחנים וכתושים מ"מ אין זה עיקור פריין ואין לברך אלא שנ"ב לפע"ד:

אך כל זה אם הוא פשוט שהוא מין קטניות ממש, אך אני מסופק בדבר הרבה כי אעפ"י שהגאון חק יעקב סי' תנ"ג [סק"א] סמך על שמועתו ואין ספק שלא יאונה לצדיק כל עון ואיננו מין דגן מחמשת המינים שיתחייב על חמוצו וכן אנו מורים בפסח, וליתר שאת הנה שלוח אליו מעשי אצבעותי העתק מתשובה א' שהשבתי לשואל בזה שנת קע"ו לפ"ק לענין חמץ, מ"מ היינו בודאי שאיננו מין דגן אבל אפשר שהוא מין אורז ולענין חימוץ בלי תערובת חיטין אין נפקותא בין אורז לשארי מיני קטנית לכן לא דקדק הגאון ח"י בשמועתו, אבל לענין ברכה אפשר שהוא מין אורז הנגרר ע"י החטין וברכתו במ"מ, וספק זה נולד לי ע"י מה שראיתי בתשו' מהר"ם לובלין סי' ע"ח שטיטרכי מין אורז הוא, ואם טיטרכי הוא היידען יהיה מין אורז כ"ש וק"ו טירקשי ווייץ שנודע לי עפ"י חקירה מטבעי אחד שהרבה כח חימוץ יש בהך טירקשי ווייץ אפילו מן האורז, ונהי דלכח ה' מיני דגן לא הגיע ואין חמוצו אלא סירחון מ"מ אם האורז נגררי ע"י החטים ונאמר שאפילו הטיטרכי שקורין היידין נגררים א"כ ק"ו לטיטרכשי ווייץ שאם יתערב בקמחו קמח חטים בנ"ט יגררוהו להחמיץ, וממילא כשאין בו תערובות מברכין על הפת ותבשיל הנ"ל במ"מ כמו אורז, אע"ג דהאורז אדעת' דהכי נטעי והכא

עיקרו למאכל עופות כמ"ש לעיל ז"א אלא לענין לברך בפה"א שאין זה עיקור הפרי אבל לענין במ"מ אין לחלק בזה, וראיה ברורה משבולת שועל, ויען כי אין בידינו דבר ברור ואין דעתנו מכרעת אפילו כדעת הנמלה לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה לא אותו הטיטרכשי ווייץ ולא הטיטרכי עד יבוא מי שדעתו רחבה מדעתנו ויעמד הדבר על בריו ותל"מ: ואחתום בכל חותמי ברכות:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה נא

שיל"ת, פ"ב כאור בוקר ליום ה' כ"ח שבט תקצ"ה לפ"ק.
זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמו מוריני הרב חכם שבתי אלחנן ריש' דעמו' מדברנא דאומת' בק"ק טריעסט יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני תכריך כתבים פלפולא דאורייתא נידון שפאר רום מעלתו עלה מן הים לשלום ולעיתותי ערב יקירי קהלתו מכבדי התורה נאספו אל עמק הברכה והוליכוהו למקום קודש בהכ"נ בשירים ותופים ובאורים כבדו ה' והללוהו על בוא רכס לשלום, והוא הרב נ"י היה מתכוון נגד המברכים לברך ברכת הגומל כדין עולה מן הים, ועל זה נתעורר שכנגדו החלוק עליו ה"ה חכם מופלא יצחק גויטאן נ"י ואמר שאין לברך ברכת גומל כלילה כי נתקן במקום זבח תודה כמ"ש הרא"ש ר"פ הרואה ותודה אינו אלא ביום, ועוד שכ' תוס' שם נ"ד ע"ב שהמנהג לברך כשעולה לתורה ופאר רום מכ"ת פרץ גדר המנהג, ואגב ריתחי' אמר כי כן פרץ גדר מנהג בסידור גט שצירף בן אחותו עמו לדיין ושמעלתו רגיל להקל במנהגי ישראל, ופאר"מ החזיק בעד עצמו עם סיועת הרב המאה"ג מו"ה מאיר ליבש מלבון א' נ"י שיפה עשה שמתר לברך כלילה ברכת הגומל, וע"ד כי נקל בעיניו מנהגי ישראל כלילה לא במנהגים המיוסדים על אדני פז כ"א מנהגי הדיוטות כגון האי דסידור גט עם צירוף בן אחותו והתנצל בזה וביקש ממני לחוות דעתי גם אני: